

FOLCLORUL ORAȘULUI

Orașul este o entitate care are propria lui viață spirituală și propria sa producție folclorică. Existența unui folclor urban a fost recunoscută la noi de multă vreme. Anton Pann publica în 1850 *Spitalul Amorului sau Cîntătorul dorului. Adică : Cîntece vechi populare. / Despre or ce întîmplare ; / Pe care junii le cîntă / Și babele le descîntă. Însă : Pe lîngă cele sătene / S-a pus și din orășene*. Înainte, tot A. Pann publicase un volum de *Poezii deosebite sau Cîntece de lume*, dintre care unele, după cum mărturisește autorul, erau « culese, iar altele originale ». Multe texte, mai ales din cele culese, au circulat în epocă în mediul bucureștean ca șlagăre, remarca Ovidiu Papadima în studiul său *Anton Pann, « cîntecele de lume » și folclorul Bucureștilor*. Mihai Eminescu a cules și el « irmoase » (cîntece de lume).

Într-unul din manuscrisele rămase – nr. 2306 (*Cîteva irmoase care se cîntă după masă*), publicat sub îngrijirea lui Dumitru Murărașu – se găsesc texte precum acesta :

*Ah, noroace, noroace,
Lasă-mă în pace
Să mai pot trăi.
A ta răutate
Sufletu-mi nu poate
A mai suferi.*

*În a mele brațe
Dă-mi pe cea ce-mi place,
Care m-au pătruns,
Căci n-am unde merge,
Durerea-mi a șterge
Lacrimi n-au agiuns.*

*De trăiesc, trăiesc,
Viața nu voiesc,
Trăiesc pentru tine ;
Ochii cînd clipeșc,
De plîns se topesc,
Viața nu-mi rămîne.*

*Pieptul se desface,
Tremur, ah, noroace,
Ah, noroc, noroace,
Lasa-mă în pace !*

(nr. 20)

O seamă de folcloriști – printre care G. Dem. Teodorescu, Nicolae Filimon sau Petre Ispirescu – au cules texte folclorice de tot felul în capitala țării. Pieseile culese în mediul urban erau de sorginte rurală – lucru firesc, dacă ținem seama de faptul că orașele românești s-au for-

mat târziu, prin încorporarea treptată a unor mase de țărani, care au transplatat cultura sătească în spațiul urban. Elementele folclorice de tip rural au persistat în creațiile populare de la oraș pînă aproape de zilele noastre. Dar ideea că folclorul urban este o prelungire a celui țăranesc implică refuzul de a admite faptul că orașul are propria sa cultură, cu teme și forme de expresie specifice.

În România, această concepție a fost perpetuată în mod artificial preț de aproape o jumătate de veac prin promovarea așa-numitului « folclor nou ». Diriguitorii culturii porneau de la premisa că « măsurile » partidului unic – atît cele administrative, cît și cele politice – vor fi mai lesne acceptate de populație dacă vor fi sprijinite din interior de folclor, a cărui credibilitate fusese consolidată în decursul secolelor. Încurajați prin tot felul de concursuri, popularizați prin intermediul radioului și apoi al televiziunii, nenumărați « creatori » au ieșit la iveală, mai întîi în mediul sătesc, apoi și în cel urban. Ei aveau rolul de a transpune în versuri de tip popular lozincile de ultimă oră pentru a le facilita propagarea în rîndul populației. La iluzia autenticului au contribuit culegerea și publicarea textelor produse. Unii folcloriști serioși s-au lăsat seduși de asemenea producții, acordîndu-le tratamentul cuvenit creațiilor folclorice reale.

Au rezultat « opere » de tipul :

*Tovarăși frați !
Dați-i chiot și cîntați
Muncitorul din uzină
Ne-a adus în cîmp lumină
Trimițîndu-ne tractorul
Să străbatem viitorul,
Viață nouă să clădim,
Fericiti cu toți să fim.*

Sau :

*În fiecă săptămînă
La Cămin vedem un film
Iar la școală-nvățăm carte*

*Tot mai multe ca să știm,
Să cunoaștem tot mai bine
Tainele vieții noi
Și din viață și din carte
Să clădim o viață nouă
Fără răi, fără ciocoi.*

Textele îi aparțin tinerei « poete » Chidean Maria, din Luna de Jos, județul Cluj. O altă « creatoare » – Ana Săracu din zona Rupea – compune o strigătură precum cea de mai jos, dar n-avem cum să știm dacă ea a fost vreodată rostită la hora satului, iar dacă da, ce efect a produs :

*Știm lucra și știm munci
Știm face economii
[...]
Nu mai ținem banii-n ladă
Ca șoarecii să ni-i roadă
Surplusul de un an întreg
Noi îl depunem la C.E.C.*

De altfel, trebuie spus că, încă din 1926, un anume Rodion Axouline publica în *Cultura proletară* un material cu titlul *Lenin într-un basm popular*.

La rîndul lor, și muncitorii au fost încurajați să producă stihuri. La un concurs de cîntece noi ce s-a desfășurat în Mehedinți la începutul anilor '70 a fost prezentată compoziția *Jos la Porțile de Fier*, despre care ni se spune că ar fi intrat în circulația folclorică :

*Foaie verde didițel,
Jos la Porțile de Fier
Muncitorii-au înălțat
Printre munți un sur palat ;
Palat mare cu turbină,
S-aducă-n țară lumină.
Că palatul ce vi-l spun,*

*Nu-l avem de la străbuni ;
Frunzuliță-a murele
Și-i mai jos de Dunăre,
S-aducă-n țară lumină,
Chiar și în țara vecină.
Hotarele ce le trece,
Dunărea ne duce veste.
Și-am să spun la fiecare
De hidrocentrala mare,
Ridicată-n zi de vară,
În a noastră scumpă țară.*

Numărul și varietatea compunerilor poetice vor crește cu timpul, tinzând să se substituie treptat fenomenului folcloric real. Iată câteva exemple edificatoare :

*Frunză verde argint-viu
Am învățat ca să scriu
Și-n ziare să citesc știu.
Și-am să scriu și la partid
C-am citit pace pe zid.*

*Partidul luminilor
A rupt neamul spinilor
Și cătușele ferecate
Ce ne strângeau pîn' la coate.*

*La mină la Anina
Acolo lucră lumia
[...]
Și lucră din mal în mal
Pentru planul cincinal ;*

*Cu partidul nostru-n frunte
Spargem munte după munte*

*Priviți cum planul se-nalță,
În frunte stă exemplul lor,
Al comuniștilor.*
[...]

Preocuparea pentru asemenea producții a deturnat pentru multă vreme interesul de la fenomenul literaturii orale urbane autentice.

Orașul nu este un conglomerat de sate, ci un organism social complex, cu propriile lui instituții și norme culturale, cu propriul său sistem de credințe și obiceiuri. Cultura populară pe care o produce diferă de cea rurală. Între cele două tipuri de cultură există, desigur, echivalențe și interferențe ; ele comunică, dar nu decurg una din cealaltă. Astfel, speciile literaturii orale orășenești aparțin tradiției urbane. Textele exprimă preocupările, temerile, aspirațiile și angoasele omului care trăiește într-un spațiu geografic și cultural specific. Categoriile majore ale folclorului orășenesc sînt anecdota, bancul, zvonul și legenda urbană. Subculturile mediului urban cunosc și alte forme folclorice, precum « graffiti » sau « latrinalia », dar acestea au audiență restrînsă și prezintă un interes limitat.